

Název modulu:

Elektronické informační zdroje: využití pro život II.

Cíl textu:

Doplnit animovanou přednášku o textovou formu a umožnit její tisk. Rozšířit základní znalosti o odborné zdroje v elektronické formě a praktické postupy vyhledávání v těchto zdrojích.

Základní pojmy:

- EIZ — elektronické informační zdroje
- Databáze profesionálních zdrojů — externí zdroje knihoven, většinou placené odborné texty článků, knih, citací zahraničních zdrojů
- Digitální knihovny — rozsáhlé sbírky elektronických objektů

1 ÚVOD MODULU

V tomto navazujícím modulu si ukážeme praktické ukázky využití dalších elektronických informačních zdrojů. Jedná se o převážně o rozsáhlé zdroje informací, které jsou licencované tzn. zakoupené od nadnárodních vydavatelů (nebo od zprostředkovatelů) světové odborné literatury. Zmíníme především zdroje, které jsou dostupné a zakoupené na Masarykově univerzitě. Znamená to, že student, zaměstnanec MU za využívání těchto zdrojů již nic neplatí, instituce mu zajistila licencovaný přístup. Společným jmenovatelem pro tyto zdroje je odbornost, záruka kvality; rozhraní pro vyhledávání a primární texty jsou ve velké většině v angličtině.

Další druhy EIZ z hlediska uživatele MU zdarma dostupné

Postupně si ukážeme tyto druhy elektronických informačních zdrojů:

- databáze (profesionálních informací)
- oborové portály (oborové informační brány)
- digitální knihovny, e-knihy, e-časopisy

2 DATABÁZE

Databáze je obecně řečeno „organizovaná, strukturovaná sbírka informací“.

Představme si pod touto frází např. Zlaté stránky. Vidíme organizovaný systém v alfabetském řazení podle jmen a máme také možnost vyhledávání telefonních čísel podle jmen nebo názvů firem. Stejný princip (strukturace, řazení, vyhledávání) funguje i v elektronických databázích profesionálních informací.

Obsahem profesionálních databází jsou odborné informace (elektronické odborné články, knihy, bibliografické záznamy o člancích atp.).

V databázích lze vyhledávat podle různých polí (hledisek) stejně jako v online katalogu např. podle názvu, autora, předmětu... Jednotlivá pole (hlediska) lze při vyhledávání kombinovat.

Zavzpomínejte na online katalogy a pokuste se srovnat databáze s katalogy. V čem je rozdíl?

Online katalog obsahuje záznamy o literatuře, která je dostupná v konkrétní knihovně. Databáze profesionálních zdrojů se NEVZTAHUJÍ ke konkrétní knihovně, instituci a jejich literatuře. Obsahují citace a texty většinou zahraničních renomovaných odborných vydavatelů, časopiseckých titulů.

Profesionální databáze jsou placeným = licencovaným zbožím. Odborné databáze jsou předmětem obchodu na nadnárodní úrovni. Je běžné, že stejné tituly databází jaké jsou nakoupené na MU, jsou k dispozici např. na evropských a amerických univerzitách. Výhodou u profesionálních databází je garance kvality, věrohodnosti obsahu.

Seznam zakoupených licencovaných zdrojů s jejich stručnou charakteristikou na MU najdete na portálu Elektronické informační zdroje MU <http://library.muni.cz/ezdroje/>.

Na uvedeném rozcestníku můžete vyhledávat, zjišťovat tituly a obsahy databází z různých stran. Podle jejich názvů, podle oborů, podle jednotlivých fakult MU... Praktické ukázky, jak databáze vypadají a jak se s nimi pracuje, máte v animované přednášce.

2.1 DRUHY DATABÁZÍ

Databází je mnoho typů. V praxi se můžeme nejčastěji setkat:

- **Plnotextové (Full-textové) databáze – kompletní, celé texty nejčastěji článků.** Na MU jsou k dispozici z plnotextových databází např. *Proquest*, *EIPL-Direct*, *Science Direct*, *JSTOR* a další.
- **Bibliografické databáze – zpřístupňují pouze citace, odkazové informace o vydaných titulech knih, časopisů, článků** (většinou s abstrakty). Na MU jsou k dispozici z bibliografických databází např. *Medline*, *Web of Science*, *Ulrich's Periodical Directory*, databáze pro knihovní a informační vědu *LISA* a řada dalších.
- **Faktografické databáze - numerická data, statistiky, adresáře**
- **Obrazové databáze – zpřístupňují obrazové soubory, fotografie...**
- **Audio, video, multimediální databáze – zvukové nahrávky**
- **Smišené databáze - velmi často se setkáme i se smíšenými typy databází – kombinace výše uvedených druhů**

3 DIGITÁLNÍ KNIHOVNY, E-ČASOPISY, E-KNIHY

Komplexní sbírky digitálních objektů např. plných textů knih, časopisů, obrazových, zvukových, audiovizuálních nebo multimediálních objektů nazýváme digitální knihovnou. Asociace s tradiční knihovnou (budova plná papírových publikací) není náhodná. Digitální knihovny mají s klasickou knihovnou mnoho společného, ale i rozdílného. Pro tyto elektronické knihovny je typické:

- systematická správa, popis, vyhledávání z jednoho místa v různorodých zdrojích (texty, zvuky, obrázky, 3D objekty, videa...).
- zaměření na kvalitu, systematické budování určité kolekce, sbírky
- velké výhody oproti tradiční knihovně - nonstop přístup ke sbírkám, efektivní vyhledávání, sdílení dat.

Čtení e-knih, e-časopisů samostatně nebo v digitálních knihovnách

Na MU se dostaneme k digitálním knihovnám opět přes portál Elektronické informační zdroje MU (<http://library.muni.cz/ezdroje/>). Tyto rozsáhlé zdroje jsou na portále zařazeny mezi fulltextové zdroje. Za všechny můžeme jmenovat např. kolekce elektronických knih od nakladatelství *Gale*, elektronickou knihovnu knih a časopisů nakladatelství *Wiley (InterScience)*.

Velmi užitečný zdroj pro zjišťování, jaký konkrétní titul e-časopisu je k dispozici na Masarykově univerzitě v plném textu, naleznete na portálu pod odkazem ČASOPISY PRO MU. Díky tomuto zdroji v originále pod názvem Elektronische Zeitschriftenbibliothek (Elektronická knihovna časopisů) se můžeme dostat i na volně dostupné plnotextové e-časopisy na internetu. Zatím je v této kolekci zahrnuto více než 12700 celosvětových odborných časopisů zdarma přístupných.

Zajímavým projektem v oblasti digitálních knihoven je projekt **Webarchiv** – viz <http://www.webarchiv.cz>. Cílem projektu je prodloužit trvanlivost „hodnotných www stránek“ a zakonzervovat jejich obsah pro další generace. Webarchiv, jak vyplývá z názvu, archivuje od roku 2000 český web (automatický sběr domény cz + souběžná archivace vybraných zdrojů) a zpřístupňuje vzhledem k náročným technickým požadavkům zatím jen malý soubor dat v experimentálním provozu. Kromě náročných požadavků na hardware je na překážku i současná legislativa (autorský zákon).

Další odkazy na oborové digitální knihovny volně dostupné na internetu najdete např. na adrese <http://www1.cuni.cz/~brt/dvk/dvk2.htm>.

4 PORTÁLY, BRÁNY

Práci zejména s věrohodnými, ověřenými oborovými zdroji mohou usnadnit navigační rozcestníky neboli **portály, oborové informační brány**. Z oborových portálů můžeme zmínit např.: *Portál STM* - průvodce informačními zdroji v oblasti STM (Science, Technology, Medicine - vědy, techniky a medicíny) na <http://www.portalstm.cz/>.

Jednotná informační brána - <http://www.jib.cz/> - zpřístupňuje pod jedním křídlem různorodé druhy cenných informací. Přes JIB můžeme zároveň využívat různé české a zahraniční zdroje (katalogy knihoven, souborné katalogy, plnotextové databáze atd).

Jednotná informační brána se snaží řešit stále větší problém internetu – roztržitost zdrojů na různých URL adresách a pokaždé odlišné navigační a vyhledávací prvky. Podrobný popis a rady na vyhledávání najdete na <http://info.jib.cz/>.

SHRNUTÍ MODULU

V tomto modulu jsme vám představili databáze odborných informací, digitální knihovny, portály. Nejlepší je na zažití tématu je praktické vyzkoušení. Tak se přestaňte se vymlouvat na složitost a angličtinu jako dorozumivací esperanto v těchto zdrojích, nebudete litovat.